

сягненню завдань пулу; представництво у відносинах з органами державної влади, страхувальниками, страховиками, об'єднаннями страховиків і громадськими організаціями, захист інтересів членів пулу; установа та підтримання зв'язків з іноземними фахівцями у сфері страхування, координація взаємовідносин з об'єднаннями страховиків інших країн; організація навчання і підвищення кваліфікації працівників страховиків – членів пулу, інших підприємств, установ та організацій, проведення семінарів, конференцій з обов'язкового страхування; утворення філій, представництв та інших відокремлених підрозділів; організація методологічного супроводження діяльності пулу; розроблення та здійснення спільних програм та методів здійснення страхування будівельних ризиків, заходів щодо запобігання страховим випадкам; вищим органом управління пулу є загальні збори його членів. Порядок формування та повноваження органів управління пулу визначаються установами документами.

Крім того, законодавцю, при розробленні положення про авіаційний страховий пул України, слід приділити увагу: врегулюванню питання щодо порядку і правил застосування вітчизняним страховиками стандартних Застережень Інституту авіаційних страховиків Ллойду та уніфікованих умов лондонських страховиків; проблемі недостатнього фінансування Державного спеціалізованого фонду фінансування загальнодержавних витрат на авіаційну діяльність [7]; процесам вивчення, дослідження та розробки методології функціонування професійного об'єднання страховиків у сфері авіації, методології оформлення угод, методології роботи при настанні страхових подій.

Висновок. Викладене доводить наявність проблем у реалізації організаційно-господарських правовідносин в сфері авіаційного страхування щодо діяльності професійного об'єднання страховиків у сфері авіації в Україні. Для вирішення в вищезначених проблемах сфера авіаційного страхування потребує посилення державного контролю та належного законодавчого регулювання.

Перспективи подальших розвідок у напрямку дослідження реалізації організаційно-господарських правовідносин в сфері авіаційного страхування в тому числі щодо діяльності професійного об'єднання страховиків полягають у законодавчому закріпленні наведених у статті пропозицій щодо внесення змін та/або доповнень до законодавства України.

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 року // Офіційний вісник України. – 2003. – №11. – ст.462.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Офіційний вісник України.-2003.-№11. – Ст. 461.
3. Повітряний кодекс України від 4 травня 1993 року № 3167-ХІІ // Відомості Верховної Ради України – 1993 – № 25. – Ст. 274.
4. Повітряний кодекс України від 19 травня 2011 року // Офіційний вісник України. – 2011. – № 46. – Ст. 1881.
5. Закон України від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР "Про страхування" // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №18. – Ст.78.
6. Указ Президента України від 15 січня 1998 року № 17 "Про невідкладні заходи щодо забезпечення безпеки авіації України" // Урядовий кур'єр. – 1998. – № 13-14. – 22 січня.
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.09.1993 року № 819 "Про створення Державного спеціалізованого фонду фінансування загальнодержавних витрат на авіаційну діяльність та участь України у міжнародних авіаційних організаціях" [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2002 року № 1535 "Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового авіаційного страхування цивільної авіації" // Офіційний вісник України. – 2002. – № 42.-стор. 157. – Ст. 1943.
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 квітня 1998 року № 561 "Про порядок утворення та державної реєстрації Авіаційного страхового бюро і Морського страхового бюро" // Офіційний вісник України. – 1998. – №17. – Ст.625.
10. Постановами Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2002 року № 1535 "Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового авіаційного страхування цивільної авіації" // Офіційний вісник України. – 2002. – № 42.-стор. 157. – Ст.1943.
11. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України "Про затвердження скороченої назви Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України" №РК-10/2003 від 24.07.2003 року // [Електронний ресурс] /Інформаційно – правова система ЛІГА:ЕЛІТ. 12. Воздушный кодекс Российской Федерации от 19 марта 1997 года №60-ФЗ [Електронний ресурс] / "Консультант". – Режим доступу: <http://www.consultant.ru/popular/air/>.
13. Закон Российской Федерации от 27 ноября 1992 года № 4015-1 "Об организации страхового дела в Российской Федерации" [Електронний ресурс] / "Консультант". – Режим доступу: <http://www.consultant.ru/popular/>
14. Постановление Правительства РФ от 27 октября 2008 года № 797 "Об утверждении Типовых правил обязательного страхования гражданской ответственности перевозчика перед пассажиром воздушного судна" // Собрание законодательства РФ. – 2008. – № 44. – ст. 5099.
15. Булгакова І. В., Клепикова О. В. Транспортне право України : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / К.: Прецедент, 2011. – 344 с. 16. Комментарий к закону РФ "Об организации страхового дела в РФ" // Н.Г. Кабанцева, В.А. Ларионова. – М.: Волтерс Клувер, 2007.
17. Парашак О., Лисенко Н. Специфіка ринку авіа страхування. – [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.forinsurer.com>
18. Семеняка В.В. Цивільно-правове регулювання страхування в сфері космічної діяльності. Дис... канд. юр. наук: 12.00.03. – Київ, 2003. – 199 с.
19. Страховое дело/ под ред. Рейтмана Л.И. – М.:Банковский и биржевой научно-консультационный центр, 1992. – 524 с.
20. Формы объединений страховщиков. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://straxconsult.ru/pravovaya-baza/obedineniya-straxovshnikov>
21. Шинкаренко І.Є. Страхование ответственности : справочник. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Анкил, 2006. – 416 с.
22. Камынкина М.Г., Солнцева Е.Е. Перестрахование. Практическое руководство для страховых компаний. – М.: АО "ДИС", 1994. – 138 с.

Надійшла до редколегії 12.09.11

УДК 347.732

В. Рєзнікова, доц.

ФІНАНСОВЕ ПОСЕРЕДНИЦТВО: ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

В даній статті розкривається поняття фінансового ринку, а також його співвідношення з ринком фінансових послуг. Визначено поняття фінансового посередництва, а також фінансових посередників, здійснено класифікацію останніх. З'ясовано роль та економіко-правове значення фінансового посередництва для сфери господарювання як невід'ємної складової в структурі фінансового ринку.

Ключові слова: фінансовий ринок, ринок фінансових послуг, фінансове посередництво, фінансові посередники.

В данной статье раскрывается понятие финансового рынка, а также его соотношение с рынком финансовых услуг. Определено понятие финансового посредничества, а также финансовых посредников, осуществлена классификация последних. Исследованы роль и экономико-правовое значение финансового посредничества для сферы хозяйствования как неотъемлемой составляющей в структуре финансового рынка.

Ключевые слова: финансовый рынок, рынок финансовых услуг, финансовое посредничество, финансовые посредники.

This article deals with the concept of financial markets, as well as its relationship with financial services market. The concept of financial intermediation is defined, as well as financial intermediaries, the classification of the latter is made, the role and the economic and legal significance of financial intermediation for economic sphere, as an integral component in the structure of the financial market is investigated.

Keywords: financial market, the financial services market, financial mediation, financial intermediaries.

Фундаментом формування ринкових відносин і структур, що забезпечують умови глибинної структурної перебудови економіки, є фінансовий ринок. У контексті дослідження фінансового посередництва його можна

визначити як механізм, який зводить продавців фінансових активів з їх покупцями, забезпечує виникнення й функціонування господарських зв'язків між ними, сприяє обміну фінансовими активами, а також як сукупність

фінансових інститутів, які забезпечують ефективний перерозподіл фінансових ресурсів від донорів (інвесторів) до реципієнтів.

Питання функціонування фінансового ринку, а також фінансового посередництва, як його невід'ємної складової, були предметом дослідження таких вчених – економістів та/або фінансистів, як: Г. Вознюк, А. Загороднього, В. Зимовець, С. Зубик, С. Маслової, О. Опалова, Є. Боброва, В. Шелудько, О. Сліпушко, Т. Смовженко, С. Черкасова, В. Корнєєва та ін. Цивільно-правове регулювання ринку фінансових послуг є предметом досліджень Н. Дроздової. В той же час, фінансове посередництво не було предметом спеціальних господарсько-правових досліджень.

Метою дослідження в цьому аспекті є визначення поняття фінансового ринку, а також його співвідношення з ринком фінансових послуг; визначення поняття фінансового посередництва, а також фінансових посередників, їх класифікація; виявлення ролі та значення фінансових посередників для сфери господарювання як невід'ємної складової в структурі фінансового ринку.

Намагаючись послідовно дати відповіді на всі ці питання зазначимо найперше, що суб'єкти фінансового ринку можуть виступати в ролі як позичальника, так і інвестора. Роль посередника на цьому ринку, за переконанням С. О. Маслової та О. А. Опалова, відіграють фінансові інститути – посередники, які забезпечують зустріч інвестора і позичальника: банківські установи (емісійні, комерційні, інвестиційні, іпотечні, зовнішньоторговельні банки) та спеціалізовані небанківські установи (страхові та інвестиційні компанії, фінансові, пенсійні фонди, ощадні установи) [1, 16–17]. Фінансовий ринок – це саморегулююча система ринків, де концентрується попит та пропозиція на різні фінансові активи, послуги, що пов'язані з придбанням активів; це сфера господарських відносин між суб'єктами ринку в процесі формування та реалізації попиту і пропозиції фінансових активів [2]. Таке визначення фінансового ринку, зважаючи на нормативно визначене ЗУ від 12.07.2001 р. "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" поняття фінансової послуги як операції з фінансовими активами, ближче до визначення поняття ринку фінансових послуг на тій підставі, що не враховує всього обсягу функцій фінансового ринку, але характеризує призначення ринку фінансових послуг. З функціонального погляду фінансовий ринок – це сфера ринкових відносин, що є механізмом, який акумулює і перерозподіляє грошові засоби суспільства між різними секторами і галузями, створює умови ефективного їх переливання і використання, сприяє капіталізації господарських відносин. З організаційного погляду фінансовий ринок – це сукупність різноманітних структурних елементів фінансових відносин, що взаємопов'язані й утворюють певні підсистеми, які можна розглядати як самостійні системи [3, 112–120]. Це дає підстави вважати ринок фінансових послуг самостійною підсистемою фінансового ринку. Деякі автори розглядають фінансовий ринок як ринок, де обертаються капітали [4]. Інші науковці пропонують розглядати фінансовий ринок як ринок фінансових активів (елементами його є золото та дорогоцінні метали, національна валюта, позичковий капітал (кредити), цінні папери). Складовими фінансового ринку є валютний ринок, ринок національних коштів і фондовий ринок [5]. Фінансовий ринок можна визначити як такий ринок, що призначений для здійснення угод між покупцями та продавцями фінансових ресурсів за сприяння фінансових посередників і є сукупністю ринків – фондового, кредитного, валютного і ринку дорогоцінних металів.

Сутність ринку фінансових послуг в тому, що він відображає конкретні форми організації руху фінансових ресурсів за допомогою фінансово-кредитного механізму між суб'єктами господарювання і не є уречевленим. У розумінні Є. А. Боброва, ринок фінансових послуг – це сукупність відносин продавець-покупець, що здійснюються через фінансові послуги як сферу господарської діяльності [6, 88–94]. На підтвердження цієї точки зору деякі автори зазначають, що фінансовий ринок – це ринок, де об'єктом купівлі-продажу є різноманітні фінансові інструменти та ресурси [7]. Ринок фінансових послуг – це діяльність державних і фінансових інститутів щодо задоволення фінансових потреб і формування пропозицій на фінансові і супутні послуги у межах держави або у світовій інтеграції [8, 30–35]. У розвинених країнах ринок фінансових послуг має таку структуру: інвестиційний, банківський, страховий сектори. В Україні, згідно з ЗУ від 12.07.2001 р. "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг", ринок фінансових послуг включає: професійні послуги на ринках банківських, страхових, інвестиційних послуг, на ринку цінних паперів, професійні послуги на інших видах ринків, що забезпечують обіг фінансових активів. Ринок фінансових послуг – це система господарських відносин, що забезпечує акумулювання та перерозподіл вільного капіталу в сфері господарювання через надання та споживання фінансових послуг. Завдання ринку фінансових послуг – акумулювання та перерозподіл капіталу, наявного в суспільстві, для інвестування його в економіку країни, для забезпечення найбільш повного задоволення потреб споживачів у фінансових послугах за їх обсягом, структурою та якістю. Функціонування ринку фінансових послуг забезпечує кругообіг фінансових ресурсів у суспільстві. Головними суб'єктами такого кругообігу є власники та позичальники вільного капіталу. У процесі господарювання в одних суб'єктів ринку виникає потреба в коштах для розширення господарської діяльності або задоволення споживчих потреб, одночасно в інших – накопичуються заощадження, що можуть бути використані для інвестицій. Зазначені суб'єкти реалізують свої наміри на ринку шляхом проведення фінансових операцій за посередництва фінансових установ. Споживачі фінансових послуг звертаються до посередництва фінансових установ з метою задоволення намірів щодо: надійного та прибуткового розміщення заощаджених коштів; здійснення ефективного індивідуального або спільного інвестування; передачі в довірче управління майна та фінансових активів тощо. Саме тому, мабуть, В. М. Шелудько в структурі фінансового ринку виокремлює окремо ринок фінансового посередництва. На думку автора, ступінь розвитку фінансового ринку характеризується кількістю фінансових посередників і різноманітністю фінансових послуг, які вони надають. На розвиненому ринку здійснює свою господарську діяльність величезна кількість фінансових посередників, які за відповідну плату надають різні види фінансових послуг. Ці послуги пов'язані як з емісією фінансових активів, так і з їх обігом на вторинному ринку. Визначення ринку фінансового посередництва автор не наводить, однак зазначає, що інструменти ринку не тільки задовольняють потреби інвесторів щодо купівлі-продажу фінансових активів на регулярній основі за ринковою ціною, а й надають інформаційні, консультативні, управлінські послуги [9].

Ринок фінансових послуг – це система господарських відносин, що виникають між фінансовими посередниками та іншими суб'єктами господарювання щодо розподілу фінансових ресурсів, купівлі-продажу тимчасово вільних грошових коштів і цінних паперів. Суб'єк-

тами ринку фінансових послуг виступають власники фінансових ресурсів, їх користувачі, фінансові посередники, а також держава в особі спеціальних органів нагляду й контролю. Фінансовими посередниками є особи, які сприяють налагодженню контактів і укладенню угод між власниками і користувачами фінансових ресурсів. Роль таких осіб виконують фінансові установи. Фінансова установа – це юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг у випадках, прямо визначених законом, та внесена до відповідного реєстру в установленому законом порядку. До фінансових установ належать банки, лізингові компанії, довірчі товариства, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії, інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг, а у випадках, прямо визначених законом, інших послуг (операцій), пов'язаних з наданням фінансових послуг. Фінансову установу розглядають за двома ключовими концепціями: як сферу надання фінансових послуг і як суб'єкта господарювання, що надає фінансові послуги [10, 61–65]. З організаційної точки зору, ринок фінансових послуг є сукупністю фінансових інститутів, що обумовлюють перебіг коштів від власників фінансових ресурсів до їх користувачів за допомогою фінансових посередників та під контролем державних органів управління. За ЗУ від 12.07.2001 р. "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг", ринки фінансових послуг є сферою діяльності учасників ринків фінансових послуг з метою надання та споживання певних фінансових послуг. До ринків фінансових послуг належать професійні послуги на ринках банківських послуг, страхових послуг, інвестиційних послуг, операцій з цінними паперами та інших видах ринків, що забезпечують обіг фінансових активів. Робота за фінансовими активами передбачає наявність двох каналів, за якими фінансові активи переміщуються від власників заощаджень до позичальників. Це переміщення може здійснюватися за двома напрямками: пряме фінансування та непряме фінансування (інвестування). У першому випадку інвестори беруть на себе ризик самостійного користування коштами і зазнають значних витрат, яких могли б уникнути, обираючи метод непрямого фінансування за допомогою фінансових посередників. Фінансові посередники, здійснюючи значні операції з фінансовими активами, зменшують для учасників ринку відповідні ризики і витрати на проведення операцій, інформаційне забезпечення та ін. Отже, фінансовими посередниками є фінансові установи, чий функції полягають в акумулюванні коштів громадян та юридичних осіб і подальшому їх наданні на комерційних засадах у розпорядження позичальників. Фінансові посередники посідають одне з центральних місць на фінансовому ринку як спеціалізовані інститути, що опосередковують рух фінансових ресурсів, залучаючи їх шляхом розміщення фінансових інструментів власного випуску (в т.ч. виражених у формі цінних паперів) серед індивідуальних інвесторів та вкладаючи закумуляовані таким чином кошти в різноманітні фінансові активи. У широкому розумінні фінансових посередників можна характеризувати як господарські організації, які надають своїм клієнтам посередницькі за змістом послуги у сфері інвестування. Фінансові посередники – це також й інститути, які організують безпосереднє регулювання попиту та пропозиції на фінансові ресурси в економіці, основні суб'єкти ринку капіталів. Фінансові посередники є інституційними (а не індивідуальними) учасниками фінансового ринку, які структурують спектр фінансових

послуг відповідно до рівня розвитку фінансової системи держави. У цьому значенні інституційні учасники, на противагу індивідуальним, є колективними учасниками, котрі здійснюють різні види професійної діяльності з фінансовими активами, розподіляють прибуток між засновниками та довірцями відповідно до правових норм і конкретної господарської угоди. Інституційний учасник опікується капіталом своїх клієнтів, шукає оптимальні (з точки зору співвідношення ризику й доходності) варіанти розміщення капіталу – в цьому головна перевага його фінансової поведінки. Індивідуальний учасник розпоряджається своїми коштами самостійно й отриманий прибуток повністю належить йому. До фінансових посередників, на відміну від інших господарських структур, висуваються високі вимоги: обов'язкова наявність спеціальної підготовки фахівців, відповідна якість надання послуг клієнтам. Послуги фінансових посередників об'єктивно зумовлюються диверсифікацією можливостей розміщення/акумуляції капіталу й поглиблення спеціалізації в діяльності суб'єктів господарювання. Двоєдність пропозиції та попиту щодо фінансової послуги визначає "імпульс" розвитку фінансового посередництва у сфері господарювання.

Щодо питання класифікації фінансових посередників немає єдиної точки зору ні у вітчизняній, ні в зарубіжній літературі. Класифікація видів фінансових посередників не є типовою для різних країн, багато в чому залежить від загального рівня економічного розвитку, практичних потреб учасників ринку, визначається національними традиціями ведення бізнесу, рівнем фінансової культури й іншими чинниками. Внаслідок цього є відмінності щодо трактування, визначення структури фінансового посередництва. У міжнародному середовищі застосовується класифікація видів фінансових посередників з огляду на пропоновані ними фінансові послуги. Вона диференціює посередників за напрямками діяльності: а) депозитні установи (банки, кредитні товариства – спілки); б) контрактно-ощадні установи (страхові компанії, пенсійні фонди, ощадні асоціації); в) інвестиційні установи (інвестиційні банки, ІСІ тощо). У вітчизняній літературі найпоширенішим є поділ фінансових посередників на дві групи: банки та небанківські фінансово-кредитні установи, які інколи називають ще спеціалізованими фінансово-кредитними установами ("парабанками"). В американській літературі фінансових посередників поділяють на три групи: депозитні інституції, договірні ощадні інституції, інвестиційні посередники. В американській практиці господарювання, крім депозитних і недепозитних посередницьких установ, вирізняються також фінансові установи федерального уряду. Через це при структурізації посередництва враховуються американські особливості ведення фінансового бізнесу – значна лібералізація та високоліквідний фондовий ринок. Натомість у континентальній Європі та Японії умови фінансування розвитку сфери господарювання більш жорсткі, реструкційні: наголос робиться переважно на банківському обслуговуванні клієнтських потреб, посередницький сервіс тут часто розглядається як банківський. Рівнопропорційне позиціонування банківських та небанківських посередників у країнах ґрунтується на різних моделях фінансового ринку, переважно на агло-саксонській і романо-германській. Загалом же, світова практика свідчить про кілька основних видів фінансових посередників, до яких відносять фінансових брокерів (посередників), торговців цінними паперами (дилерів), інвестиційні фонди і компанії, інвестиційних консультантів, довірчих товариств (трастові компанії). Фінансових посередників поділяють також на три основні групи: депозитні інститути, ощадні інститути та інве-

стиційні посередники. До категорії депозитних інститутів належать установи, які залучають кошти на депозити, надають кредити клієнтам і учасникам (комерційні та ощадні банки, інші ощадні, кредитні установи). До категорії договірних ощадних інститутів належать установи, які у процесі своєї діяльності здійснюють довготермінове накопичення капіталів клієнтів (учасників) з метою проведення подальших виплат цільового характеру на користь таких клієнтів (учасників), як страхові компанії, пенсійні фонди. До категорії інвестиційних посередників належать установи, діяльність яких полягає в об'єднанні коштів індивідуальних інвесторів (клієнтів) та розміщенні цих коштів у різноманітних фінансових активах з метою отримання прибутку. Це так звані ІСІ – різноманітні інвестиційні фонди. А. Загородній, О. Сліпушко, Г. Вознюк, Т. Смовженко вважають, що фінансові посередники – це сукупність фінансових установ (банки, страхові компанії, кредитні спілки, пенсійні фонди тощо), чії функції полягають в акумулюванні коштів громадян та юридичних осіб і подальшому їх наданні на комерційних засадах у розпорядження позичальників [11]. За цим визначенням, головне завдання фінансових посередників, які складають інфраструктуру ринку, – спрямовувати рух капіталу (інвестиційних ресурсів) до найефективніших споживачів. Посередники сприяють зниженню ризику вкладень власників малих заощаджень, забезпечуючи їм сталі доходи. Відсутність фінансових посередників на ринку може спричинити до операційного його згорання, підвищення рівня натуралізації (бартеризації) господарського життя [12, 35–37]. В. В. Зимовець, С. П. Зубик вважають, що у широкому розумінні до фінансових посередників треба відносити: 1) комісіонерів (фінансові установи, які опосередковують рух фінансових інвестицій між різноманітними власниками), які не набувають права власності на фінансові інвестиції і, як правило, не формують інвестиційних портфелів; 2) фінансові установи, які набувають права власності (в т.ч. на правах повіреного) на фінансові активи з метою формування інвестиційних портфелів і ведення комерційної діяльності з цінними паперами, у т.ч. й фінансові посередники у вузькому розумінні (депозитні, договірні ощадні та інвестиційні інститути), фінансові дилери та інститути довірчого управління [13, 4]. Таке різноманіття у класифікації фінансових посередників зумовлюється двома обставинами: неоднозначністю трактування самого поняття "банк" та нерозробленістю загально визначених критеріїв класифікації всіх посередників. У європейському законодавстві "банк" трактується ширше, ніж в американському. Через це деякі з інституцій, які за європейським законодавством належать до спеціалізованих банків (наприклад, інвестиційні банки) за американським законодавством не є такими, тому в літературі їх відносять до спеціалізованих небанківських інституцій (інвестиційних посередників). Звідси пропозиція класифікувати всіх фінансових посередників за одним критерієм – участю їх у формуванні пропозиції грошових коштів. За цим критерієм фінансових посередників поділяють на: 1) банки, які через грошово-кредитний мультиплікатор можуть впливати на пропозицію грошей; 2) небанківські фінансові посередники (фінансово-кредитні установи), що цього робити не можуть [19]. С. В. Черкасова, класифікуючи учасників ринку фінансових послуг за функціями, поділяє їх на: емітентів, індивідуальних інвесторів, інституційних інвесторів, фінансових посередників, інститути інфраструктури ринку, зазначаючи, що фінансовими посередниками є фінансові установи, які через реалізацію різноманітних фінансових операцій забезпечують акумулювання наявного капіталу у суспільстві та

його перерозподіл. Фінансові посередники реалізують себе як оференти фінансових послуг. У залежності від виду фінансової установи, в складі оферентів фінансових послуг авторка виділяє банки, довірчі товариства, лізингові і факторингові компанії, брокерів, торговців цінними паперами, компанії з управління активами, ІСІ тощо [14, 30–32]. С. В. Герасимова визначає фінансових посередників як сукупність фінансових установ, оскільки ці установи акумулюють кошти фізичних та юридичних осіб, у т.ч. й шляхом випуску цінних паперів, а потім на комерційних засадах надають ці кошти позичальникам [15, 104]. В. В. Корнєєв, використовує "розширений" підхід, – розкриває значення посередників не тільки як поєднувальної сервісної ланки в супроводі кругообігу капіталу, але і як ринкових інститутів, котрі сприяють актам купівлі/продажу й самі придбавають фінансові активи для подальшого їх продажу [16, 78–79]. За таким підходом фінансових посередників трактують як продуцентів фінансових послуг і одночасно як дистриб'юторів фінансових ресурсів при переміщенні останніх між учасниками ринку. Їхнє призначення – поєднання господарських інтересів постачальників (інвесторів) і споживачів (реципієнтів) фінансового капіталу шляхом надання відповідних фінансових послуг. Головним завданням посередників є спрямування руху капіталу до його споживачів. Основою функціонування посередницьких структур є як реалізація прямих кредитно-інвестиційних угод (безпосереднє фінансування клієнтів), так і заміна прямого (безпосереднього) фінансування непрямым через випуск власником вторинних зобов'язань. Логічно, що при оперуванні фінансовими ресурсами предметом діяльності посередників виступають такі активи, як цінні папери і гроші.

Фінансове посередництво як самостійний вид господарювання виділяють на сьогодні як економісти, так і правники. За визначенням Ф. Мишкіна, фінансове посередництво – це процес непрямого інвестування, за якого фінансові посередники позичають кошти у тих, які їх заощадили, і, в свою чергу, надають позики іншим [17, 903]. Суттєвим у цьому визначенні є те, що фінансове посередництво розглядається як діяльність, що сприяє трансформації заощаджень в інвестиції. Вбачається, що фінансове посередництво – це система опосередкованого фінансування, яка полягає в залученні фінансових ресурсів з метою їх подальшого розміщення у фінансові активи. Коли залучені ресурси вкладаються в нефінансові активи, то вже не йдеться про фінансове посередництво. Водночас наведене визначення є неповним, оскільки фінансові посередники надають не лише позики (позики надають, як правило, банківські установи), а й вкладають кошти в корпоративні права, цінні папери, а також надають інші фінансові послуги. Фінансове посередництво означає професійну діяльність банківських та небанківських фінансових установ щодо задоволення господарських потреб клієнтів шляхом надання їм відповідних фінансових послуг. На думку В. В. Корнєєва, фінансові посередники є спеціалізованими професійними операторами фінансового ринку – кредитно-інвестиційними установами, що пропонують і реалізують фінансові послуги як особливий товар на умовах провадження виняткових і суміжних видів діяльності [16, 77–85]. Ризики й ресурси перерозподіляються між постачальниками та споживачами фінансового капіталу, між інвесторами/кредиторами та реципієнтами коштів у динаміці руху активів. Винятковий вид діяльності означає його обов'язкову виокремленість із сукупності інших, а поєднаний – дає змогу сполучити різні види діяльності. Потужним важелем регламентації функціонування фінансових посередників

є заборона їхньої виробничої й торгівельної діяльності (торгівлі нефінансовими активами). Затребуваність і пропозиція фінансових послуг є визначальними елементами в наведеному тлумаченні терміна "фінансові посередники". З ускладненням фінансової системи, відповідно, збільшується кількість послуг, які пропонують посередники. За рахунок збільшення обсягу послуг посередники здійснюють регулювання попиту та пропозиції на фінансовому ринку. Фінансове посередництво є різновидом фінансових послуг, що їх надають переважно фінансові установи як суб'єкти господарювання зі спеціальним статусом, які є юридичними особами, що відповідно до закону надають одну чи декілька фінансових послуг, внесені до відповідного реєстру в порядку, встановленому законом. Для фінансових посередників надання фінансово-посередницьких послуг є виключним видом їхньої діяльності. Фінансовими вважаються посередницькі послуги у сфері довірчого управління фінансовими активами, торгівлі цінними паперами, страхування та накопичувального пенсійного забезпечення. Важливим аспектом фінансового посередництва є умови здійснення цього виду господарської діяльності професійними учасниками фінансового ринку. З урахуванням цього й прийнято окреслювати коло осіб, що належать до фінансових посередників. В економічній літературі визначення терміна "фінансові посередники", як правило, збігається з визначенням терміна "фінансові інститути". Останні трактуються як фінансові установи, що опосередковують рух коштів від індивідуальних інвесторів (здебільшого власників заощаджень) до їх кінцевих споживачів та виступають при цьому принципами, – залучають, розміщують кошти від власного імені (такий підхід знаходимо у Ф. Дж. Фабоцці, У. Ф. Шарпа, І. О. Бланка, В. Г. Федорова та ін.) [13, 5]. Таким чином, у найширшому розумінні фінансове посередництво – це будь-яка професійна посередницька діяльність на фінансовому ринку, включаючи комісійну діяльність з цінних паперів (або, за іншою термінологією, – брокерську діяльність), представницьку, довірчу тощо. У вузькому розумінні фінансове посередництво – це професійна діяльність із залучення і розміщення коштів індивідуальних інвесторів (клієнтів), яка передбачає тривалі відносини між індивідуальними інвесторами та фінансовими посередниками і, відповідно, нагромадження активів на балансах цих фінансових посередників.

Роль фінансового посередництва у сфері господарювання полягає в забезпеченні ефективного розміщення наявного капіталу шляхом акумуляції та розміщення фінансових ресурсів індивідуальних інвесторів. Для цього за певних інституційних передумов фінансові посередники виконують специфічні функції. Основними передумовами здійснення фінансового посередництва у сфері господарювання є: 1) економічна стабільність (фінансове посередництво не може провадитись в умовах високої інфляції, непередбачуваності реальної й очікуваної дохідності фінансових активів); 2) економічне зростання, що зумовлює зростання доходів у сфері господарювання, а також попит на послуги фінансових посередників (неможливість розвитку фінансового посередництва в умовах економічного спаду). Інституційними передумовами розвитку фінансового посередництва є: 1) нормативно-правові умови, що забезпечують захист інтересів інвесторів, належні процедури державного регулювання діяльності з фінансового посередництва; 2) сформоване специфічне інвестиційне середовище (інфраструктура фінансового ринку, ефективні й ліквідні фондові ринки). Фінансові посередники відіграють важливу роль у функціонуванні фінансового ринку,

а через нього – у розвитку економіки, їх господарсько-правове призначення полягає в забезпеченні для базових суб'єктів фінансового ринку максимально сприятливих умов для їх успішного функціонування (функціонально діяльність фінансових посередників спрямована не всередину фінансової сфери, не на самих себе, а ззовні, на сферу господарювання, на підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання). Переваги фінансового посередництва виявляються в: 1) можливості для кожного окремого кредитора оперативно розмістити вільні кошти в дохідні активи, а для позичальника – активно мобілізувати додаткові кошти, необхідні для вирішення виробничих та споживчих завдань, і так само оперативно повернути їх на вихідні позиції; 2) скороченні витрат базових суб'єктів фінансового ринку на формування вільних коштів, розміщенні їх у дохідні активи, запозиченні додаткових коштів (це зумовлюється такими чинниками: а) кредитору і позичальнику не потрібно багато часу витратити на пошуки один одного (на рекламу, створення інформаційних систем тощо); б) не потрібно здійснювати складні оціночно-аналітичні заходи щодо потенційного клієнта, щоб визначити його надійність, платоспроможність (цей клопіт і витрати бере на себе фінансовий посередник); в) не потрібно мати справу з великою кількістю дрібних кредиторів чи позичальників на підтримання контактів, для чого потрібні значні кошти, їх консолідованим представником на ринку є посередник, підтримання контактів з яким обійдеться значно дешевше); 3) зменшенні фінансових ризиків для базових суб'єктів фінансового ринку, оскільки значна частина їх перекладається на посередників (це стає можливим завдяки широкій диверсифікації посередницької діяльності, створенню спеціальних систем страхування та захисту від фінансових ризиків); 4) збільшенні дохідності позичкових капіталів, особливо зосереджених у дрібних власників, завдяки зменшенню фінансових ризиків, скороченню витрат на здійснення фінансових операцій (посередники мають можливість сконцентрувати значну кількість невеликих заощаджень і спрямувати їх на фінансування великих, високодохідних операцій, проектів); 5) можливості урізноманітнити відносини між кредиторами і позичальниками наданням додаткових послуг, що їх беруть на себе посередники (страхування кредитора від різних ризиків, задоволення потреб в пенсійному забезпеченні, набуття права власності й управління певними активами тощо). Фінансові посередники спеціалізуються на наданні таких послуг, у зв'язку з чим формується широке коло їх окремих видів. У кожній країні цей перелік може бути різним, – чим більше в країні розвинутий фінансовий ринок, тим більшим буде ряд різноманітних фінансових посередників. Світова практика господарювання свідчить про вагомий роль фінансових посередників, що виражається у тих функціях, які покликані виконувати фінансове посередництво. Сутність фінансового посередництва, його значення, як і ринку фінансових послуг загалом, за визначенням Л. М. Горбача, О. Б. Кауна, розкривається через систему функцій, основними з яких є: 1) фінансове обслуговування учасників економічного кругообігу та фінансове забезпечення процесів інвестування у виробництво, розширення виробництва та дольової участі на основі визначення найефективніших напрямів використання капіталу в інвестиційній сфері; 2) знаходження для кожного власника капіталу контрагента угоди та мінімалізація витрат на проведення фінансових операцій; 3) формування ринкових цін на окремі види фінансових послуг; 4) інформування учасників ринку про рівень витрат, рентабельність, якість фінансових послуг [20, 24]. Фун-

кції фінансового посередництва – це зовнішній прояв його властивостей у системі господарських відносин (вони зумовлюються унікальною роллю, яку виконує фінансове посередництво в економічному розвитку). Ця роль полягає в максимально ефективному розміщенні капіталів індивідуальних інвесторів. Слід виділити декілька важливих функцій, що їх виконують фінансові посередники у сфері господарювання. Насамперед фінансові посередники дають змогу в масштабах суспільства і окремого підприємства мати певну економію на деяких операціях внаслідок спеціалізації. Фінансові структури з'являються як посередники об'єктивно, внаслідок дії економічних законів ринкового характеру, і функціонують у змішаному механізмі господарювання, обслуговуючи різні сектори національного господарства, підпадаючи під дію державних і ринкових регуляторів. Другою функцією фінансового посередництва є залучення вільних інвестиційних ресурсів, спрямування їх у сферу господарювання (фінансові посередники своєю діяльністю впливають на структурну перебудову, динаміку руху економічних процесів). Третьою функцією є зниження рівня ризиків при інвестиційній діяльності. Ця функція стосується приватного інвестора, який не завжди може оцінити об'єкти інвестування. Четвертою функцією є консультативна [2, 240]. Функції фінансового посередництва можна умовно поділити на дві групи: 1) функції, що характеризують роль та значення фінансового посередництва у сфері господарювання; 2) функції як ряд специфічних завдань, що їх слід виконувати виключно в рамках цього виду господарської діяльності. Всі ці функції характеризують результати, які досягаються за умов розвитку фінансового посередництва в системі господарювання. Вони полягають у зростанні обсягів інвестицій, поліпшенні структури інвестицій і зниженні вартості інвестицій: 1) активізація механізмів трансформації заощаджень в інвестиції шляхом підвищення інвестиційної активності індивідуальних інвесторів (фінансове посередництво виконує завдання забезпечення додаткового обсягу інвестицій у виробництво національного продукту); 2) активізація процесів перерозподілу, мобільності капіталів (вилучення капіталів із традиційних сфер застосування та фінансове забезпечення нових, ефективніших видів господарської діяльності, що сприяє підвищенню продуктивності), – фінансове посередництво виконує завдання підвищення якості інвестицій та сприяння структурним зрушенням у сфері господарювання шляхом переорієнтації потоків капіталу з традиційних у нові види господарської діяльності; 3) зниження відсоткових ставок (розвиток системи фінансового посередництва сприяє розширенню пропозиції ресурсів на фінансових ринках, дедалі більша частина заощаджень надходить на ці ринки через фінансових посередників, що сприяє зниженню вартості залучення капіталів для реального сектора економіки). Як зазначають В. В. Зимовець та С. П. Зубик, розвиток фінансового посередництва не впливає на рівноважний рівень процентної ставки, який визначається реальною прибутковістю інвестування та низкою економічних чинників (насамперед, темпами інфляції). Водночас розвиток фінансового посередництва сприяє скороченню розриву (спреду) між вартістю залучення та розміщення фінансових ресурсів, при цьому номінальні процентні ставки наближаються до рівноважного рівня. Зниження вартості залучення капіталів активізує попит на фінансові ресурси з боку реального інвестора та стимулює інвестиційну діяльність [13, 18–19]. Крім виділених функцій фінансового посередництва, які є основними, виділяють також інші (додаткові). Серед них функція трансформації активів, – фінансові посередники

забезпечують перетворення неліквідних активів на ліквідні, а також активів з великими номіналами в активи з малими номіналами. Це і функція контролю за діяльністю позичальників (емітентів) аж до безпосередньої участі у створенні та управлінні підприємствами (така функція тісно переплітається з функцією моніторингу, управління ризиками, – по суті, участь в управлінні підприємствами – це крайній вияв моніторингу, коли користувач інформації про об'єкт інвестування та розпорядник інвестиційних коштів є однією особою). Специфіка реалізації цих функцій фінансовими посередниками різного типу визначається певними законодавчими обмеженнями щодо окремих сторін їх діяльності (щодо формування інвестиційного портфеля, залучення коштів, участі в операціях на фондовому ринку). Таким чином, при задоволенні господарських потреб клієнтів фінансові посередники, крім виконання власних комерційних завдань, розв'язують і загальногосподарські питання (макроекономічні проблеми), забезпечуючи міжгалузевий і міжрегіональний перерозподіл капіталу. На основі аналізу сформульованих функцій можна виділити два етапи у процесі генезису фінансових посередників: 1) накопичення довіреного в управлінні капіталу; 2) управління (інвестування) накопиченим капіталом. Поступово формується ситуація, коли зазначені етапи перестають бути послідовними. Чіткий ланцюговий взаємозв'язок етапів розвитку посередницьких структур замінюється симбіозом операційних можливостей дотримання фінансової стратегії, коли тактичні зміни характеру ринкового середовища спонукають до непередбачуваних варіацій, а згодом і "підживлення" фінансовими ресурсами. Фінансові посередники, котрі пропонують і надають професійні послуги, повинні: 1) випереджати можливості індивідуальних інвесторів стосовно дохідності вкладень, якості портфельного управління активами; 2) застосовувати інновації щодо інструментів і форм роботи, формувати фінансову культуру поведінки на ринку. Реалізація інвестиційних очікувань у сфері господарювання значною мірою залежить від професіоналізму посередницьких структур.

Отже, діяльність фінансових посередників є обов'язковим атрибутом сучасної сфери господарювання. В умовах розвинутої ринкової економіки свою діяльність здійснює значна кількість фінансових посередників, які за винагороду надають різні види фінансових послуг. В Україні інститут фінансового посередництва знаходиться на стадії становлення та розвитку. Фінансовим посередництвом визнається господарська діяльність з акумуляції та перерозподілу наявного в суспільстві вільного капіталу та реалізації фінансових операцій, що супроводжують ці процеси. ГК України (ст. 333) визначає фінансове посередництво як діяльність, пов'язану з отриманням та перерозподілом фінансових коштів, крім випадків, передбачених законодавством. Така діяльність є різновидом фінансової діяльності банків та фінансово-кредитних механізмів. Фінансовими посередниками є фінансові установи, які шляхом реалізації різноманітних фінансових операцій здійснюють акумулювання наявного в суспільстві вільного капіталу, його перерозподіл. Сучасні фінансові посередники є професійними учасниками фінансового ринку і відіграють важливу роль у його функціонуванні, а через нього впливають на розвиток сфери господарювання. Основне призначення фінансових посередників полягає у фінансуванні сфери господарювання та забезпеченні ефективного перерозподілу капіталу в суспільстві. Завдяки цьому створюються сприятливі умови для ефективного функціонування реального сектора економіки, прискорення кругообігу капіталу в процесі господарської дія-

льності. Поряд з цим діяльність фінансових посередників сприяє активізації підприємництва, стимулює платоспроможний попит, збільшує грошову масу в країні. Фінансові посередники є інституційними інвесторами фінансового ринку і, окрім виконання суто посередницьких функцій, можуть самостійно акумулювати вільний капітал та здійснювати інвестування за рахунок власних і залучених коштів. Значення діяльності фінансових посередників виражається у процесах фінансування суб'єктів господарської діяльності. Така діяльність сприяє підвищенню ефективності функціонування економіки, її розширеному відтворенню. Фінансові посередники: 1) сприяють зменшенню вартості господарських операцій при одночасному зростанні їхньої кількості; 2) об'єднують заощадження своїх клієнтів для здійснення значних інвестицій на первинному ринку; 3) диверсифікують ризик, що досить важко зробити окремим власникам заощаджень самостійно. Діяльність фінансових посередників вигідна і для заощаджувальників, і для позичальників, а саме: відпадає потреба в пошуках один одного; знижується ризик неповернення позики або неефективних капіталовкладень; знижується сумарні витрати позичальника на отримання позики; дрібні заощаджувальники отримують можливість брати участь у бізнесі, який дає вищі прибутки; фінансові посередники зменшують вартість здійснення фінансових операцій через уніфікацію та спеціалізацію. Фінансові посередники, здійснюючи операції з інвестування і залучення коштів, не лише зменшують для учасників ринку витрати і відповідні ризики від проведення операцій з фінансовими активами, а й знижують витрати через економію на масштабі операцій і вдосконалення процедур оцінювання цінних паперів. Без фінансових посередників не можуть реалізуватися переваги ринку фінансових послуг. Інвестиції при цьому підпадають під подвійний ризик [20, 32]. З одного боку, внаслідок зміни ринкової кон'юнктури середні ціни на всі фінансові активи змінюються (падають або зростають), й уникнути ризику неможливо; з іншого – окремі суб'єкти господарювання можуть збанкрутувати або покращити своє фінансове становище і цього ризику можна уникнути шляхом купівлі диверсифікованого портфеля фінансових активів багатьох компаній. Отож особи, які здійснюють інвестування через фінансових посередників, підпадають під ризик, пов'язаний із загальним рухом ринкових цінностей, а індивідуальні інвестори, які вкладають кошти в купівлю фінансових активів підпадають під два види ризику. Діяльність фінансових посередників формує ринок фінансових послуг, де в рамках кругообігу капіталу реалізуються договірні відносини посередників із клієнтами щодо обслуговування останніх з використанням спектра фінансових інструментів. Результатом функціонування ринку фінансових послуг є фінансова послуга як особлива форма товару, рух якого від посередника до послугоотримувача здійснюється з допомогою інформаційно-комунікативної мережі взаємного зв'язку. Для широкого впровадження послуг фінансових посередників за вітчизняних умов необхідно:

- стимулювати цільову сегментацію формування клієнтського попиту щодо управління довіреними коштами, а згодом і його задоволення шляхом індивідуального чи обмежено-групового обслуговування;
- проводити консультативно-пояснювальну роботу серед потенційних клієнтів з метою акцентування їхньої уваги на перевагах інституційної форми розміщення вільних коштів;
- стимулювати конкуренцію між банківськими і небанківськими структурами шляхом забезпечення рівних умов їхньої діяльності;
- забезпечити кількісний та якісний "прорив" фінансового сервісу через застосування

- нових фінансових послуг і продуктів;
- посилити регуляторні вимоги до нагляду за посередницькою діяльністю з боку держави й саморегулювальних організацій із метою захисту прав власності, уникнення фінансового шахрайства, обмеження можливості побудови фінансових пірамід;
- перманентно збільшити обсяги гарантійного відшкодування втрат клієнтських коштів за формажорних обставин у банківській і небанківській сферах. Основні цілі й напрямки розвитку фінансового посередництва можна визначити, як: створення сприятливого інвестиційного клімату, стимулювання інвестування у виробництво; інвестиційне забезпечення структурної перебудови економіки; мобілізація всіх джерел інвестиційних ресурсів, їх ефективне використання; стимулювання розвитку кредитно-фінансової системи; забезпечення зростання внутрішнього валового продукту, створення умов для нарощування внутрішніх інвестиційних ресурсів; запровадження механізмів стимулювання довгострокового кредитування виробництва банками; стимулювання збільшення заощаджень індивідуальних інвесторів, вдосконалення системи гарантій залучення їх вкладів у фінансово-кредитні установи; удосконалення нормативно-правової бази інвестиційної діяльності; стимулювання інститутів фондового ринку до впровадження нових фінансових послуг, продуктів та інструментів; усебічне сприяння розвитку фондового ринку [21, 44–47]; сприяння випуску високоліквідних і довгострокових цінних паперів; зосередження торгівлі ліквідними корпоративними цінними паперами на організованому ринку за допомогою передусім економічних важелів.

Висновки.

Сучасне розуміння сутності фінансової системи обмежується зведенням її до поверхневих форм акумуляції, розподілу та перерозподілу фінансових потоків. Фінансова система – це певний інституційний устрій, що забезпечує трансформацію заощаджень в інвестиції та вибір напрямків їх подальшого використання в продуктивному секторі економіки країни. Розподіл ресурсів здійснюється через фінансові ринки та фінансові інститути, які виконують різноманітні посередницькі функції, надають різні посередницькі послуги. Для сучасної ринкової економіки фінансовий ринок є її "нервовим центром". Це надзвичайно складна структура з великою кількістю учасників – фінансових посередників, що оперують із різноманітними фінансовими інструментами, виконують широкий набір функцій з обслуговування й управління економічними процесами. Поліпшення економічної ситуації в Україні – і це в умовах ринку стає дедалі очевиднішим – залежить не тільки від зусиль держави щодо нарощування виробництва, а й від внеску фінансових посередників, їх спроможності мобілізувати фінансові ресурси для інвестування реального сектора економіки. Фінансовий ринок забезпечує потреби суб'єктів господарювання в капіталі, виконує свої функції шляхом використання механізму надання фінансових послуг. Фінансова послуга – це господарська операція з фінансовими активами, що здійснюється в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів з метою отримання прибутку або збереження їх вартості. До фінансової послуги належить відносити і посередництво на фінансовому ринку. Зазначене підтверджується як КВЕД, затвердженим наказом ДКСУ від 28.09.2010 р., де до секції К "Фінансова та страхова діяльність" віднесено і фінансове посередництво. Таким чином, поняття "фінансове посередництво" тісно пов'язане з поняттям "фінансової послуги". Фінансова послуга – це як соціально-економічна, так і господарсь-

ко-правова категорія, пов'язана з трансформацією коштів у грошовий капітал суб'єктів господарювання на банківському, страховому й інвестиційному ринках, а також інші послуги (в т.ч. й посередницькі) фінансового характеру. Об'єкт фінансових послуг – це те, що призводить до виникнення послуги, тобто страховий поліс, безготівкові розрахунки, банківські кредити тощо. Суб'єкти фінансових послуг – учасники фінансового ринку: з одного боку замовники, тобто споживачі (безпосередні отримувачі) фінансових послуг, а з другого – фінансові організації (юридичні та фізичні особи – підприємці), що надають фінансові послуги, й, безперечно фінансові посередники як специфічна категорія господарюючих суб'єктів на ринку фінансових послуг. Фінансове посередництво є різновидом фінансових послуг, що їх надають переважно фінансові установи як суб'єкти господарювання зі спеціальним статусом, які є юридичними особами, що відповідно до закону надають одну чи декілька фінансових послуг та які внесено до відповідного реєстру в порядку, встановленому законом.

Посередництво на фінансовому ринку (фінансове посередництво) – це професійна господарська діяльність із залучення та розміщення коштів індивідуальних інвесторів (клієнтів), яка передбачає тривалі відносини між індивідуальними інвесторами та фінансовими посередниками і, відповідно, нагромадження активів на балансах цих фінансових посередників. Фінансові ж установи, чії функції полягають в акумулюванні коштів громадян та юридичних осіб (індивідуальних інвесторів) і їх подальшому наданні на комерційних засадах у розпорядження позичальників, можна іменувати фінансовими посередниками. Останніх може бути класифіковано на види: 1) за економічним змістом пропонованих ними фінансових послуг (депозитні установи, ощадні установи, інвестиційні установи); 2) за належністю до

банківської фінансової системи (банки, небанківські фінансово-кредитні установи).

1. Маслова С. О. Ринок фінансових послуг: Навчальний посібник / С. О. Маслова, О. А. Опалов. – К.: Кондор, 2006. – 192 с. 2. Ходаківська В. П. Ринок фінансових послуг: теорія і практика: Навч. посібник / В. П. Ходаківська, В. В. Беляєва. – К.: ЦУП, 2002. – 616 с. 3. Токмакова І. В. Сутність і структура фінансового ринку / І. В. Токмакова, В. Г. Краснов // Фінансовий ринок. – 2001. – № 12. – С. 112–120. 4. Финансы / [под. ред. А. М. Ковалевой]. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 230 с. 5. Шеремет А. Д. Финансы предприятия / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфуллин. – М.: Инфра-М, 1998. – 194 с. 6. Бобров Є. А. Роль та місце ринку фінансових послуг в структурі фінансового ринку / Є. А. Бобров // Фінанси України. – 2007. – № 4. – С. 88–94. 7. Кравченко П. П. Как не проиграть на финансовых рынках / П. П. Кравченко. – М.: Дело, 2000. – 224 с. 8. Фінансові послуги в Україні: Енциклопедичний довідник: У 6 томах / [Мітюков І. О., Александров В. Т., Ворона О. І., Недбаєва С. М.]. – Т. 1. – К.: Укрбланковидав, 2001. – С. 30–35. 9. Шелудько В. М. Фінансовий ринок: Навч. посібник / В. М. Шелудько. – К.: Знання-Прес, 2003. – 535 с. 10. Дмитрієва О. Поняття та характеристика ринку фінансових послуг / О. Дмитрієва // Банківська справа. – 2004. – № 3. – С. 61–65. 11. Словник банківських термінів / [Загородній А., Сліпушко О., Вознюк Г., Смовженко Т.]. – К.: Аконті, 2000. – 605 с. 12. Краснов В. Український ринок капіталів / В. Краснов // Вісник НБУ. – 2001. – № 2. – С. 35–37. 13. Зимовець В. В. Фінансове посередництво: Навчальний посібник / В. В. Зимовець, С. П. Зубик. – К.: КНЕУ, 2004. – 288 с. 14. Черкасова С. В. Ринок фінансових послуг: Навчальний посібник / С. В. Черкасова. – Львів: "Магнолія 2006", 2008. – С. 30–32. 15. Герасимова С. В. Роль фінансових посередників в організації інвестиційної діяльності акціонерних товариств / С. В. Герасимова // Фінанси України. – 2007. – № 4. – С. 103–111. 16. Корнев В. В. Модифікація форм фінансового посередництва в Україні / В. В. Корнев // Фінанси України. – 2008. – № 1. – С. 77–85. 17. Мишкін Фредерік С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / Фредерік С. Мишкін. – К.: Основа, 1998. – 963 с. 18. Дроздова Н. В. Цивільно-правове регулювання фінансових послуг в Україні / Н. В. Дроздова // Юридична Україна. – 2005. – № 1. – С. 27–29. 19. Ходаківська В. П. Ринок фінансових послуг: Навчальний посібник / В. П. Ходаківська, О. Д. Данілов. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. – 501 с. (Тема 4, § 4.1.–4.3.). 20. Горбач Л. М. Ринок фінансових послуг: Навчальний посібник / Л. М. Горбач, О. Б. Каун. – К.: Кондор, 2006. – 436 с. 21. Пшик Б. Розвиток фінансового посередництва – шлях до вдосконалення інвестиційної політики / Б. Пшик // Вісник НБУ. – 2002. – № 7. – С. 44–47.

Надійшла до редколегії 12.09.11

УДК: 346.5

В. Посєдинок, доц.

ДЕРЖАВНА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА: ПОНЯТТЯ, ОБ'ЄКТ, ЦІЛІ, ПРИНЦИПИ

У статті розглядаються загальні питання державної інвестиційної політики як напрямку державної економічної політики. Державна інвестиційна політика повинна бути спрямована на створення загальноного ефективного правового механізму руху капіталів та захист (гарантування) капіталовкладень, а не на здійснення селективних втручань в економіку.

Ключові слова: державна економічна політика, державна інвестиційна політика, рух капіталу, захист інвестицій.

В статье рассматриваются общие вопросы государственной инвестиционной политики как направления государственной экономической политики. Государственная инвестиционная политика должна быть направлена на создание общего эффективного правового механизма движения капиталов и защиты (гарантирование) капиталовложений, а не на осуществление селективных вмешательств в экономику.

Ключевые слова: государственная экономическая политика, государственная инвестиционная политика, движение капиталов, защита инвестиций.

The article deals with basic issues of the state investment policy as an area of the state economic policy. The state investment policy should be aimed at the creation of the overall effective legal mechanism for the movement of capital and investment protection (guaranteeing), not at making selective interventions into the economy.

Key words: state economic policy, state investment policy, movement of capital, investment protection.

Проблема впливу держави на зміст і форми економічних ринкових відносин та його адекватного правового забезпечення була і залишається центральною не тільки для господарсько-правової науки, а й тією чи іншою мірою для всієї юридичної науки як такої [4, 149]. Одним з головних понять, які описують і концептуалізують зазначений вплив, є *державна економічна політика*. Напрямок останньої є *державна інвестиційна політика*, якій належить провідна роль у забезпеченні економічної системи фінансовими ресурсами, необхідними для здійснення якісних її трансформацій.

У вітчизняній юридичній науці ґрунтовно досліджувалася проблематика державної економічної політики

загалом [4], державної регуляторної політики [8], державної політики в різних галузях та сферах економіки. Господарсько-правовому забезпеченню державної інвестиційної політики в Україні присвячене дисертаційне дослідження В.І. Кухаря [8]. Разом з тим, потребують подальшої наукової розробки такі питання, як: обсяг і зміст поняття "державна інвестиційна політика" та його співвідношення з поняттями "державне регулювання інвестиційної діяльності"; об'єкт державної інвестиційної політики; цілі, які визначають спрямованість державної інвестиційної політики; принципи, на яких вона ґрунтується. Формулювання авторської позиції з зазначених питань становить завдання цієї статті.